

مدرسه عالی فقه و معارف اسلامی

مبانی کلامی اعجاز قرآن

برای دریافت درجه کارشناسی ارشد

در رشته فقه و معارف اسلامی

نگارش: روح الله رضوانی

استاد راهنما؛ حجت الاسلام والمسلمین دکتر امین احمدی

استاد مشاور؛ حجت الاسلام والمسلمین دکتر فتح الله نجار زادگان

تیر ۱۳۸۵

کتابخانه جامع مرکز جهانی علوم اسلامی

شماره ثبت: ۱۴۷

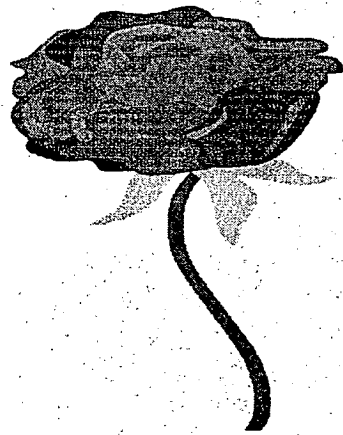
تاریخ ثبت:

□ مسئولیت مطالب مندرج در این پایان نامه ، به عهده نویسنده می باشد.

□ هرگونه استفاده از این پایان نامه با ذکر منبع ، بلاشکال است و نشر آن

در داخل کشور منوط به اخذ مجوز از مرکز جهانی علوم اسلامی است.

الله الرحمن الرحيم

تقدیر

« من لم يشكر المخلوق لم يشكر الخالق »

در مرحله نخست شایسته می دانم از کسانی که به بنده فراگیری علم و دانش را آموخت و یاد داد که چگونه دل را از هرآنچه علم و دانش را از بنده می ستاید رهایی بخشم؛ کمال سپاس و قدردانی را به عمل آورم، و بر خود لازم می دانم که مقام استاد گرانقدر معظم، محترم و فاضل حضرت حجت الاسلام و المسلمین جناب آقای دکتر امین احمدی را که از رهنمودهای دقیق و بی دریغ ایشان بهره برده ام، پاس دارم و مراتب تقدیر و تشکر خویش را به آن بزرگوار تقدیم دارم. و سپاس بیکران خویش را به پیشگاه استاد معظم، محترم و فاضل حضرت حجت الاسلام و المسلمین جناب آقای دکتر فتح الله نجارزادگان، که در مقام استاد مشاور با کرامت و شکیبایی پاسخگو بودند، تقدیم دارم، و از خدای بزرگ تا ابد جاوید توفیق روز افزون آن بزرگواران را آرزو نمایم.

همچنین از مسؤل محترم مرکز جهانی علوم اسلامی و سایر خدمت گزاران آن مرکز که به دل باختگان و فریفتگان علم و دانش زمینه این سیر عظیم از حرکت به دیار پژوهش را فراهم نموده اند قدردانی نمایم و همینطور از مدیر محترم مدرسه فقه و معارف اسلامی، اداره تحصیلات تکمیلی، دست اندر کاران امور پایان نامه، گروه فلسفه و کلام تشکر و سپاس به عمل می آید.

و با سپاس از صبر و بردباری همسر گرامی ام که بنده را در مدت تدوین این رساله تحمل نموده اند و در امر تایپ آن، یاری رسانده است.

در پایان سزاوار است به مدیر محترم مدرسه حاجی محمد ابراهیم اراک، حاج آقای قاضی زاده، که زحمات فراوان را در تربیت و تعلیم بنده متحمل شده اند، کمال احترام و تقدیر را بنمایم.

اهدا:

تقديم به ساحت مقدس پیامبر عظیم شأن اسلام، آن منادی توحید
در پهنه گیتی و رهبر قافله بشری به سرچشمه پاک و زلال هدایت و
الگوی بی بدیل سجایای اخلاق.

به محضر مبارک منجی عالم بشریت حضرت بقیه الله الاعظم
عجل الله تعالی فرجه الشریف.

به روح پدر گرامی بنده حقیر.

چکیده پژوهش

این رساله مشتمل بر یک مقدمه و پنج فصل می باشد.

در مقدمه، موضوع تحقیق، ضرورت پژوهش، اهداف پژوهش، پرسش اصلی و فرعی تحقیق، فرضیه های تحقیق، پیشینه پژوهش، روش تحقیق، مراحل تحقیق و پژوهش، سازماندهی پژوهش، مشکلات و محدودیت ها، بیان شده اند. فصل اول: با عنوان «معنا شناسی معجزه» حاوی دو گفتار است: در گفتار اول، تعریف اعجاز در لغت و در اصطلاح متکلمان، و در گفتار دوم، تعریف معجزه در قرآن که در بر گیرنده آیه و آیات، بینه و بینات، سلطان و برهان، و تحلیل آنها، مورد تبیین و بررسی قرار گرفته است.

فصل دوم: تحت عنوان «تحلیل مبانی کلامی اعجاز» در برگیرنده چهار گفتار می باشد:

در گفتار اول، تعریف کلمه عادت در لغت و اصطلاح، و تبیین واژه خرق عادت در لغت و اصطلاح اندیشمندان اسلامی؛ بررسی خرق عادت از دیدگاه متقدمان، اشاعره، معتزله، امامیه، حکما و فلاسفه، و تقریر جدید از منظر حکما و اشاعره؛ نارسایی تعریف معجزه به خرق عادت، بررسی اشکالات بر خرق عادت؛ پاسخ شبه ممتنع بودن خرق عادت، خرق واقعی و نسبی، و در گفتار دوم، به تعریف تحدی در لغت، و اصطلاح متکلمان، و بررسی مناقشه در قید تحدی، پاسخ به مناقشه؛ توجیه غلط و نا شایسته در لزوم قید تحدی، و در گفتار سوم، تعبیر عجز از هموردی در تعریف معجزه؛ اختلاف در تعذر جنس و وصف، و در گفتار چهارم، تحلیل تقارن زمانی معجزه با هموردی، مورد بحث قرار گرفته اند.

فصل سوم: با عنوان «تطبیق مبانی کلامی معجزه بر قرآن» حاوی مباحث زیر می باشد:

تطبیق خرق عادت بر قرآن؛ بررسی و نقد ادله منکرین خارق العاده بودن قرآن، تطبیق همورد طلبی بر قرآن؛ بررسی مبانی متکلمین در همورد طلبی قرآن، انحصار تحدی در فصاحت و بلاغت، فراتر دانستن تحدی از امر فصاحت و بلاغت؛ نقد و بررسی دو دیدگاه مذکور درباره تحدی؛ بررسی نحوه تحدی قرآن، دیدگاه علامه طباطبایی، دیدگاه مصباح یزدی، بررسی دیدگاه ها در مرجع ضمیر مثله، در آیه فأتوا بمثله، تطبیق مبانی متکلمان در پاسخ به همورد طلبی.

فصل چهارم: تحت عنوان «پندارها و تردیدها در عدم معارضه با قرآن» متضمن مطالب زیر می باشد: پندارها و تردیدها در عدم معارضه با قرآن؛ بررسی نسبت صحت معارضه به معارضین؛ معارضه در عصر پیامبر، معارضه پس از وفات پیامبر خدا، معارضه در عصر حاضر، معارضه با قرآن در شبکه اینترنت، اشکال های کلی بر معارضه ها.

فصل پنجم: با عنوان «نگاهی به وجوه اعجاز قرآن» به تبیین مباحث زیر پرداخته است:

پیشگفتار بحث، بررسی اعجاز در فصاحت، و بلاغت قرآن، اسلوب بدیع و اخبار از غیب در قرآن، اخبار گذشتگان، اخبار از مکنونات قلبی دیگران، اخبار از آیندگان، عدم اختلاف در قرآن، تحدی به عدم اختلاف، محور عدم اختلاف در قرآن، عدم اختلاف در مطالب قرآن، عدم اختلاف در معارف، عدم اختلاف دلیل بر خرق عادت، جامعیت معارف قرآن، امی بودن آورنده آن، اعجاز علمی قرآن (قرآن و جاذبه عمومی، جهان، قرآن و بادهای تلقیح کننده، قرآن و زندگی در کرات دیگر، نظم علمی در ساختمان قرآن، اعجاز عددی قرآن)، نظریه صرفه، و نقد آن در اعجاز قرآن.

و در پایان هر فصل و گفتار، نتیجه و خلاصه بحث آورده شده است.

مقدمه

۲	موضوع تحقیق.....
۲	ضرورت پژوهش.....
۴	اهداف پژوهش.....
۴	پرسش اصلی تحقیق.....
۵	سوال های فرعی.....
۵	فرضیه های تحقیق.....
۶	پیشینه پژوهش.....
۷	روش تحقیق.....
۷	مراحل تحقیق و پژوهش.....
۸	سازماندهی پژوهش.....
۸	مشکلات و محدودیت ها.....

فصل اول: معنا شناسی معجزه

گفتار اول: تبیین تعریف معجزه در لغت و اصطلاح

۱۱	تعریف معجزه در لغت.....
۱۳	تعریف معجزه در اصطلاح متکلمان.....
۱۷	حاصل سخن.....
۱۸	گفتار دوم: بررسی تعریف معجزه در قرآن.....
۱۹	آیه و آیات.....
۲۱	بینه و بینات.....
۲۳	سلطان.....
۲۵	برهان.....
۲۶	تحلیل و بررسی.....
۲۷	نتیجه کلام.....

فصل دوم: تحلیل مبانی کلامی معجزه

گفتار اول: تحلیل خرق عادت در تعریف معجزه

۲۹	تعریف معجزه به خرق عادت.....
۳۰	کلمه عادت در لغت.....
۳۰	عادت در اصطلاح.....
۳۲	واژه خرق عادت در لغت.....
۳۲	خرق عادت در اصطلاح اندیشمندان اسلامی.....
۳۳	خرق عادت از دیدگاه متقدمان.....
۳۳	۱- اشاعره و خرق عادت.....
۳۴	۲- معتزله و مبانی کلامی آن در باب خرق عادت.....
۳۵	۳- دیدگاه متکلمین امامیه در مورد خرق عادت.....
۳۷	۴- تبیین دیدگاه حکما در مورد خرق عادت.....
۴۰	نگاهی رویکرد قرآن به قانون علیت.....
۴۳	بررسی دیدگاه نواندیشان.....
۴۴	۱- تفسیر طبیعت گرایانه از حکایت های معجزه آمیز قرآن.....
۴۴	۲- تقریر جدید از منظر حکما.....
۴۸	۳- تبیین جدید از دیدگاه اشاعره.....
۴۹	نارسایی تعریف معجزه به خرق عادت.....
۵۳	بررسی اشکالات بر خرق عادت.....
۵۴	پاسخ شبه ممتنع بودن خرق عادت.....
۵۶	خرق واقعی و نسبی.....
۵۸	خلاصه و داوری.....

گفتار دوم: تحلیل تعبیر تحدی در تعریف معجزه

۶۰	تحدی و هموردی در لغت.....
۶۱	همورد طلبی (تحدی) در اصطلاح متکلمان.....
۶۲	مناقشه در لزوم قید تحدی.....
۶۴	پاسخ به مناقشه.....
۶۶	توجه غلط و ناشایسته.....

- گفتار سوم: تحلیل تعبیر عجز از هموردی در تعریف معجزه ۶۷
- اختلاف در تعذر جنس و وصف ۶۸
- گفتار چهارم: تحلیل تقارن زمانی معجزه با هموردی ۷۰
- جمع بندی و نتیجه گیری ۷۱

فصل سوم: تطبیق مبانی کلامی معجزه بر قرآن (خرق عادت و تحدی)

- تطبیق خرق عادت بر قرآن ۷۳
- بررسی و نقد ادله منکرین خارق العاده بودن قرآن ۷۶
- تطبیق همورد طلبی (تحدی) بر قرآن ۷۹
- بررسی مبانی متکلمین در همورد طلبی قرآن ۸۰
- انحصار تحدی در فصاحت و بلاغت ۸۱
- تحدی فراتر از فصاحت و بلاغت ۸۴
- نقد و بررسی دو دیدگاه مذکور درباره تحدی ۸۸
- بررسی نحوه تحدی قرآن ۹۱
- دیدگاه علامه طباطبایی ۹۴
- دیدگاه آیت الله مصباح یزدی ۹۷
- بررسی دیدگاه ها در مرجع ضمیر مثله (در آیه فأتوا بمثله) ۹۹
- دیدگاه اول ۱۰۰
- دیدگاه دوم ۱۰۱
- تطبیق مبانی متکلمان در پاسخ به هما ورد طلبی قرآن ۱۰۳
- نتیجه و خلاصه کلام ۱۰۷

فصل چهارم: بررسی پندارها و تردیدها در عدم معارضه باقرآن

- بررسی پندارها و تردیدها در عدم معارضه باقرآن ۱۱۱
- بررسی نسبت صحت معارضه به معارضین ۱۲۰
- معارضه در عصر پیامبر ۱۲۱
- معارضه پس از وفات پیامبر خدا ۱۲۲

۱۲۶	معارضه در عصر حاضر.....
۱۲۶	نویسنده «حسن الایجاز فی ابطال الاعجاز».....
۱۳۱	معارضه باقرآن در شبکه اینترنت.....
۱۳۶	اشکال کلی بر معارضه ها.....
۱۳۸	نتیجه بحث.....

فصل پنجم : نگاهی به وجوه اعجاز قرآن

۱۴۱	پیشگفتار.....
۱۴۲	فصاحت و بلاغت قرآن.....
۱۴۳	اعجاز در فصاحت.....
۱۴۳	اعجاز در بلاغت.....
۱۴۴	اسلوب بدیع قرآن.....
۱۴۶	اخبار از غیب در قرآن.....
۱۴۶	اخبار گذشتگان.....
۱۴۸	اخبار از مکنونات قلبی دیگران.....
۱۴۹	اخبار از آیندگان.....
۱۵۰	عدم اختلاف در قرآن.....
۱۵۰	تحدی به عدم اختلاف.....
۱۵۰	محور عدم اختلاف در قرآن.....
۱۵۱	عدم اختلاف در مطالب قرآن.....
۱۵۲	عدم اختلاف در معارف.....
۱۵۳	عدم اختلاف دلیل بر خرق عادت.....
۱۵۴	جامعیت معارف قرآن.....
۱۵۸	امی بودن آورنده آن.....
۱۶۱	اعجاز علمی قرآن.....
۱۶۲	قرآن و جاذبه عمومی.....
۱۶۴	قرآن و بادهای تلقیح کننده.....

۱۶۵	قرآن و زندگی در کرات دیگر
۱۶۶	نظم علمی در ساختمان قرآن
۱۶۸	اعجاز عددی قرآن
۱۷۰	نظریه صرفه در اعجاز قرآن
۱۷۳	نقد نظریه صرفه
۱۷۴	نتیجه و خلاصه بحث
۱۷۷	نتیجه بحث پایان نامه
۱۸۳	منابع و مأخذ

مقدمه:

کلیات

موضوع تحقیق

ضرورت پژوهش

اهداف پژوهش

پرسش اصلی تحقیق

سوال های فرعی

فرضیه های تحقیق

پیشینه پژوهش

روش تحقیق

مراحل تحقیق و پژوهش

سازماندهی پژوهش

مشکلات و محدودیت ها

مقدمه

موضوع تحقیق

موضوع این تحقیق «مبانی کلامی اعجاز قرآن» می باشد. مباحث این رساله بر محور تبیین و بررسی اعجاز قرآن با رویکرد مبانی کلامی آن مبتنی است؛ به تقریر دیگر در این تحقیق قبل از پرداختن به تبیین معجزه بودن قرآن به بررسی ویژگی ها و خصوصیات که متکلمان مسلمان برای معجزه بودن یک رویداد و پدیده شرط می داند پرداخته شده اند، و پس از آن با توجه به ویژگی های مورد نیاز برای معجزه، به بررسی اعجاز قرآن پرداخته شده است، تا معجزه بودن قرآن با مبانی کلامی و موازین عقلی اثبات گردد.

ضرورت پژوهش

ضرورت پژوهش را به بیان واضح و مبرهن این گونه می توان تقریر کرد؛ بحث از معجزه و لزوم احتیاج انبیاء به معجزه و نیز احتیاج مردم به آن، روشن است، به دلیل این که هیچ پیامبری نمی تواند رسالتش را بدون معجزه به انجام رساند. اینک در باب هر یک از این دو توضیحی خواهیم داشت.

الف_ نیاز پیغمبر به معجزه: بدیهی است، که نیاز بشر به هدایت الهی ضروری و حیاتی است، و خداوند به اقتضای لطف، رحمت و حکمت خود بشر را هدایت می نماید چون او عالم به نیاز انسان، به این هدایت است. و به جهت لطف و رحمت شان این هدایت را بر خود واجب

کرده است، و فرموده «پروردگار شما رحمت و مهربانی را بر خود لازم و فرض کرده است». در غیر این صورت برخلاف اقتضا رحمت و لطف پروردگار و مستلزم بُخل و امساک خدا با وجود نیاز مردم به هدایت اوست، بُخل و امساک فیض و رحمت نقض است و بر خدا ممتنع و محال می باشد. لذا هدایت الهی بر ذات خدای تعالی واجب عقلی است، و این هدایت اقتضا می کند که مُبلّغی در کار باشد، تا این هدایت را به مردم برساند، این مبلّغ و رابط، همان پیغمبر و رسول خدا است.

اما ادعای پیامبری به آسانی مورد قبول واقع نمی شود و عقل سلیم ادعایی را بدون دلیل قبول نمی کند. بنابراین؛ رسالت مورد ادعا ناگزیر باید دلیل روشنی بر صدق ادعای خود بیاورد، تا مردم بفهمد او حقیقتاً مأمور به تبلیغ وحی از جانب خدای تعالی است، چون عقل سلیم حکم می کند هر ادعایی دلیل می خواهد، این جا است که معجزه برای دلالت بر صدق ادعای نبوت لازم و ضروری شناخته می شود، چون دلیل دیگری مانند معجزه وجود ندارد که بتوان به جای آن، در اختیار مردم قرار داد. معجزه، راه را بر مدعیان دروغین پیامبری قطع می کند؛ زیرا به مجرد آن که این مدعیان دروغین ادعای نبوت کنند مردم از آن ها معجزه می خواهند و چون نمی توانند معجزه ای ارائه دهند، کذب ادعایشان و نادرستی افکارشان، آشکار می گردد.

ب- نیاز مردم به معجزه از لوازم نبوت است چرا که پیامبران الهی، مردم را به تکالیف و کارهایی شایسته موظف می کند، مردم هم به موجب، این تکالیف دعوت می شوند، تا از نظام ها و عقاید و افکار و گرایش های نادرست خویش دست بردارند، و به راه و روش صحیحی که با رسالت جدید به آن ها ارائه می شود زندگی کنند. آن چه خواست پیامبران است، این است که عقاید نادرست مردم را که سالیان دراز در افکارشان راه یافته است درست کنند، روش های اجتماعی، سنن و عادت غیر معقول و آن چه با آن انس و الفت بی جا یافته اند، تغییر دهند. این

وظیفه پیامبران، بسیار سنگین و پر زحمت است و مردم باید با فهم دقیق، دین خدا را بشناسند و ایمان بیاورند.

در خصوص قرآن باید گفت، خداوند قرآن را به عنوان کتاب هدایت معرفی می کند^۲ و این امر عملی نیست، مگر آن که قرآن برای مردم حجت باشد و قرآن هم برای مردم حجت نمی شود، مگر آن که معجزه باشد. به همین جهت بحث مبانی کلامی اعجاز برای اثبات رسالت پیامبر اسلام و معجزه بودن قرآن از اهمیت ویژه برخوردار می باشد؛ زیرا طبق مبانی اعتقادی مسلمانان قرآن کتاب است که از منبع وحی توسط پیامبر اسلام برای آنان به عنوان معجزه آورده شده اند. اگر معجزه بودن قرآن بر اساس مبانی کلامی آن درست تحلیل شود برای تحکیم پایه های اعتقادی مسلمانان از ویژگی خاص برخوردار می باشد، و برای جلب توجه دانشمندان و اهل علم غیر مسلمان به اسلام نیز از اهمیت ویژه برخوردار خواهد بود؛ با توجه به مطالب بالا ضرورت پژوهش در بحث معجزه و مبانی کلامی اعجاز قرآن روشن می شود؛ و این ضرورت را ایجاب می کند که معجزه بودن قرآن به صورت صحیح مطابق مبانی کلامی آن روشن گردد.

اهداف پژوهش

هدف از این پژوهش تقویت و تحکیم مبانی دفاع عقلانی از اسلام است.

پرسش اصلی تحقیق

پرسش اصلی این تحقیق این است که چگونه و بر اساسی چه اصول و مبانی ای می توان معجزه بودن قرآن را اثبات کرد. یا به عبارت دیگر متکلمان چه مبانی را برای معجزه تعریف کرده اند؟ آیا این مبانی بر قرآن تطبیق می شود یاخیر؟

سوال های فرعی:

- ۱- معجزه چیست و براساس چه مبنایی و وجود چه ویژگیهایی یک چیز را می توان معجزه به حساب آورد؟ یک رویداد و یک عمل واجد چه ویژگی هایی باشد تا از دیدگاه اهل کلام معجزه به حساب آید؟
- ۲- متکلمان مسلمان بر چه مبنایی و وجود چه ویژگی ها و خصوصیتی در قرآن، تعریف اعجاز را بر آن منطبق دانسته اند؟ آیا قرآن واجد شرایط مورد نظر متکلمان که بر طبق آنها «امر» (پدیده، رویداد و عملی) معجزه بشمارند، هست یا خیر؟ اگر هست آیا فی حد ذاته واجد آن شرایط است و یا به وقوع حالتی مقارن با آن؟
- ۳- آیا بر اساس ویژگی هایی اعجاز آمیزی که متکلمان و قرآن پژوهان برای قرآن برشمرده اند و مبنایی کلامی آنها می توان اثبات کرد که قرآن معجزه است؟ قرآن به چه چیز تحدی نموده و از چه وجه یا وجوهی معجزه و خارق عادت دانسته می شود؟
- ۴- آیا از زمان نزول قرآن تا عصر حاضر معارضه با آن صورت گرفته است یا خیر؟ چگونه و به چه صورت؟ آیا معارضین در معارضات خود توانسته اند همانند قرآن را بیاورد یا خیر؟
- ۵- در پرتو پیشرفت هایی جدیدی که در عرصه علوم طبیعی، ریاضیات، و... بوجود آمده می توان وجوه و ویژگی هایی را در قرآن تشخیص داد که حاکی از خارق عادت بودن آن باشد؟

فرضیه های تحقیق

- ۱- معجزه به امر خارق العاده اطلاق می شود که مافوق قدرت بشری است.
- ۲- معجزه با اصل سنخیت میان علت و معلول ساز گاری دارد.
- ۳- قرآن بر اساس مبنایی متکلمان معجزه پیامبر اسلام می باشد.

۴- قرآن از بدو نزول خود بشر را به تحدی و مبارزه به همانند آوری

دعوت نموده اند.

۵- هیچ کس قادر نیست که همانند و مثل قرآن را در ویژگی های اعجاز

آمیزی که دارد بیاورد.

۶- معجزه بودن قرآن فراتر از امر فصاحت و بلاغت می باشد که شامل

اعجاز در معارف عالیه، اخبار غیب، عدم اختلاف در آن و اعجاز علمی و... است.

پیشینه پژوهش

مباحث علم کلام در آغاز قرن دوم هجری، به جهت حفظ اصول عقاید اسلام از افکار و اندیشه باطله، توسط دانشمندان اسلامی تأسیس گردید^۳، هم زمان با به وجود آمدن کلام مباحث در مورد قرآن و معجزه بودن آن در علم کلام مطرح بوده اند، و بعد ها این بحث توسط دانشمندانی همچون، قاضی باقلانی متوفی ۴۰۳هـ، قاضی عبد الجبار الاسد ابادی، صاحب المغنی، متوفی ۴۱۵ هجری، خواجه نصیر الدین طوسی، صاحب تلخیص المحصل المعروف بنقد المحصل، متوفی ۶۷۲ هـ، ۱۲۷م، فخررازی متوفی ۶۰۶هـ، علامه حلی، عبدالقاهر بغدادی و دیگران، مباحث پیرامون معجزه و اعجاز در قرآن را در علم کلام ارائه نموده اند؛ از متأخرین علامه طباطبائی و شهید مطهری را می توان نام برد که بحث های مفید در این زمینه دارد. اما مباحث مبانی کلامی معجزه بر قرآن^۴ تا آن جا که نگارنده در این مبحث جستجو نموده اند، تا حالا این بحث بدین کیفیت مورد تحلیل و بررسی واقع نشده است. اما متکلمان در بحث نبوت عامه و خاصه برای اثبات نبوت به صورت خیلی خلاصه مطالب پیرامون معجزه و اعجاز قرآن بیان نموده اند، ولی بحث تطبیق مبانی کلامی

۳- حسینی دشتی، مصطفی، دایره معارف جامع اسلامی، (تهران مؤسسه فرهنگی اراهه، س ۱۳۷۹، ج سوم)، ص ۶، ص

۵۴۷. در آن زمان عقاید مسلمانان با افکار باطله از قبیل جبر، اختیار و خلق قرآن و... در گیر بودند لذا علم کلام به وجود آمد.

۴- بحث کلامی اعجاز و تطبیق آن بر قرآن از منظر اهل کلام به کیفیت که در این رساله بدان پرداخته شده تاکنون بیان

نشده است.

معجزه بر قرآن تاکنون مورد توجه دانشمندان و قرآن پژوهان واقع نشده است، لذا می توان گفت، این بحث یک ابتکار جدید است.

روش تحقیق

از آنجایی که موضوع تحقیق مربوط به مباحث عمدتاً مبانی نظری است، روش به کار گرفته شده در این تحقیق توصیفی، تحلیلی است، داده ها و اطلاعات لازم به روش کتابخانه ای گردآوری گردیده است.

مراحل تحقیق و پژوهش

الف) انتخاب موضوع در این مرحله سعی شد موضوع بر اساس منابعی که وجود دارد انتخاب گردد.

ب) یافتن منابع برای موضوع منتخب؛ در این مرحله تلاش براین صورت گرفت؛ منابعی که در مورد مباحث معجزه با رویکرد کلامی وجود داشت شناسایی شوند، و با مطالعه فهرست آنها سر فصل ها و طرح کلی تحقیق بر اساس منابع موجود تنظیم شدند.

ج) گردآوری منابع خام و تنظیم آنها؛ در این مرحله منابع مربوط به موضوع؛ مورد مطالعه و بررسی قرار گرفتند، و بر اساس سر فصل های مصوبه از مطالب مورد نظر فیش برداری صورت گرفتند و سپس مطالب مربوط به هر فصل مشخص و کد گذاری و تنظیم گردیدند.

د) در تجزیه و تحلیل منابع خام آن بخش از منابع خام که نیاز به تحلیل، بررسی و نقد داشت از سوی نگارنده مورد پیرایش، بررسی و دقت نظر قرار گرفتند و با رسیدن به یک نظریه تحلیلی کار نگارش آغاز گردیدند.

سازماندهی پژوهش

این پژوهش از ترتیب و نظم خاصی برخوردار است و آن این که در مرحله اول پس از بررسی واژه های موضوع تحقیق به بحث صغریات آن پرداخته شده اند؛ به گونه ای که مبانی کلامی اعجاز مورد تحلیل و بررسی قرار گرفته اند و آنگاه سپس در بخش دوم به مباحث کبروی آن پرداخته شده است. یعنی ویژگی ها و شرایطی که متکلمان مسلمان برای یک پدیده و یک عمل در صورت معجزه بودن آن لازم می دانستند بر قرآن تطبیق داده شده است. به بیان دیگر به بحث و بررسی پیرامون تطبیق مبانی کلامی اعجاز بر قرآن پرداخته شده اند؛ و در نهایت و نتیجه وجوه اعجاز قرآن مورد تحلیل و تبیین قرار گرفته است.

بنابراین سر فصل های این پژوهش بر محورهای زیر تدوین شده اند: ۱- بررسی معانی معجزه از دیدگاه متکلمان مسلمان. ۲- تحلیل و بررسی واژه های کاربردی در تعریف معجزه از دیدگاه مکاتب مختلف مسلمان (اشعری، معتزلی، شیعه، فلاسفه و حکما) و نقد بعضی از دیدگاه ها. ۳- تطبیق مبانی کلامی اعجاز بر قرآن؛ به تقریر دیگر تحلیل تحدیات و مبارزه طلبی های قرآن و تطبیق دادن این ویژگی ها بر قرآن با شرایطی که متکلمان برای معجزه بودن یک پدیده و یا رخداد لازم می دانستند و تطبیق مبانی آنان در پاسخ به همآورد طلبی بر قرآن، بررسی و نقد بعضی از ادعا ها. ۴- تحلیل و تبیین پندار ها و تردید ها در مورد عدم معارضه با قرآن از زمان نزول آن تا عصر حاضر و نقد بررسی این ادعا ها. ۵- بررسی وجوه اعجاز قرآن با نگرش عام بودن اعجاز در قرآن؛ یعنی فراتر دانستن تحدیات قرآن از امر فصاحت و بلاغت که در آن به تبیین اعجاز علمی قرآن نیز پرداخته شده اند.

مشکلات و محدودیت ها

با توجه به این که مباحث مبانی کلامی اعجاز در قرآن یک رویکرد و روش کاملاً جدید است؛ بنابراین بحث پیرامون این موضوع نیازمند به یک سبک و روش نو و ویژه می باشد؛